

*Mr Jelena Vidić, asistent
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

NASLEDNOPRAVNE POSLEDICE ODNOSA SRODSTVA, BRAKA I VANBRAČNE ZAJEDNICE U PRAVU ENGLLESKE

Sažetak: *Jedan od najvećih problema sa kojima se suočavaju kreatori novog pravnog poretka u Evropi predstavljaju razlike koje postoje između anglo-američkog modela pravne regulative koji je razvijen u Engleskoj i modela pravne regulative evropsko-kontinentalnog prava. Te razlike se tiču, s jedne strane, samog koncepta, a sa druge strane i konkretnih normativnih rešenja. Iz tih razloga veoma je značajno uporediti pravnu regulativu koja postoji u okviru pojedinih pravnih sistema, a koja se odnosi na pitanje odnosa činjenice srodstva, braka i vanbračne zajednice u formulisanju pravila zakonskog i nužnog nasleđivanja. S obzirom da se radi o dugoročnom istraživanju, u ovom radu se najpre proučava naslednopravni položaj bračnog druga, vanbračnog partnera i srodnika ostavioaca u pravu Engleske, odnosno konkretan uticaj koji imaju brak, srodstvo i vanbračna zajednica kao pravnorelevantne činjenice na formiranje zakonskih i nužnih naslednih prava u ovom zakonodavstvu. Dalje istraživanje će za svoj predmet imati pravnu regulativu navedenog pitanja u pravima evropsko-kontinentalnog sistema, da bi na kraju u okviru istraživanja bila data jedna sinteza, u kojoj će biti izneta komparacija analiziranih pravnih sistema, te ukazano na postojeće razlike, ali i na odgovarajuća približavanja koja postoje među njima.*

Ključne reči: *srodstvo, brak, vanbračna zajednica, zakonsko nasleđivanje, nužni deo (pravo na izdržavanje iz zaostavštine).*

Uopšte o srodstvu, braku i vanbračnoj zajednici kao pravno relevantnim činjenicama u zasnivanju zakonskih naslednih prava i ostalih prava iz zaostavštine ostavioca

Odnos srodstva, braka i vanbračne zajednice u ostvarivanju zakonskih naslednih prava, kao i u ostvarivanju prava na izdržavanje iz zaostavštine ostavioca u zakonodavstvu Engleske je kompleksan i može se sagledati kroz prizmu brojnih zakonskih propisa, pri čemu su osnovna pravila sadržana u The Administration of Estates Act iz 1925. godine, koji je dopunjen sa The Intestates' Estates Act iz 1952. godine, The Family Provision Act iz 1966. godine, The Family Law Reform Act iz 1969. godine, The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act iz 1975. godine, The Administration of Justice Act iz 1977. godine, The Family Law Reform Act iz 1987. godine, The Law Reform (Succession) Act iz 1995. godine, The Trusts of Land and Appointment of Trustees Act iz 1996. godine, kao i u The Civil Partnership Act iz 2004. godine.

Osnovne pravnorelevantne činjenice koje se u ovom pravu primenjuju prilikom formulisanja pravila zakonskog nasleđivanja predstavljaju činjenica srodstva, bračne veze i registrovanog istopolnog partnerstva. Vanbračna zajednica između partnera različitog pola ne predstavlja osnov ostvarivanja zakonskih naslednih prava, ali ne predstavlja ni činjenicu kojoj zakon ne pridaje nikakav značaj, s obzirom da ova činjenica u određenim situacijama može predstavljati pravno relevantni osnov za ostvarivanje odgovarajućeg prava na izdržavanje iz zaostavštine ostavioca. Kada je reč o srodstvu, pravnorelevantne vrste srodstva predstavljaju krvno i adoptivno srodstvo, dakle ne i tazbinsko srodstvo, s tim što i ono u određenim stepenima, poput vanbračne zajednice između partnera različitog pola, može predstavljati pravnorelevantni osnov za ostvarivanje prava na izdržavanje iz zaostavštine ostavioca. Unutar krvnog srodstva ne pravi se nikakva razlika između bračnog i vanbračnog srodstva, do čijeg je izjednačenja u pogledu mogućnosti ostvarivanja zakonskih naslednih prava dolazilo postepeno, s obzirom na to da je The Family Law Reform Act iz 1969. godine vanbračnom detetu najpre priznao samo zakonsko nasledno pravo u odnosu na svoje roditelje, ali ne i u odnosu na njihove srodnike, kao što je isto takvo pravo priznato i roditeljima, ali ne i njihovim srodnicima u odnosu na zaostavštinu ovakvog deteta.¹ Do potpunog izjednače-

¹ Tako, vanbračno dete nije moglo da nasledi svoju braću ili sestre, dede i babe, uja-ke, stričeve, tetke, niti su navedeni srodnici mogli njega da naslede, usled čega se često dešavalo da zaostavštinu vanbračnog deteta koje nije sačinilo zaveštanje, a iza kojeg nisu ostali njegovi potomci, bračni drug ili roditelji nasledi Krana. V. Parry & Clark: The Law of succession, London, 2002., str. 19.

nja je došlo u The Family Law Reform Act iz 1987. godine, tako da u slučaju smrti ostavioca počev od 03.04.1988. godine, vanbračno dete u pravu Engleske stiče identična zakonska nasledna prava kakva imaju i bračna deca, dakle kako prema svojim roditeljima, tako i prema njihovim srođnicima, kao što i roditelji i ostali srođnici vanbračnog deteta stiču odgovarajuća zakonska nasledna prava kakva imaju i u odnosu na zaostavštinu bračnog deteta. Usvojeno dete se u skladu sa The Adoption Act iz 1976. godine smatra zakonskim detetom bračnog para usvojitelja (ili ako je dete usvojeno samo od strane jednog lica - zakonskim detetom svog usvojitelja), te stoga ono ima ista zakonska nasledna prava prema svojim adoptivnim roditeljima, kao što i adoptivni roditelji imaju ista zakonska nasledna prava prema usvojenoj deci, kao da su njihova prirodna deca. Ukoliko je dete usvojeno od bračnog para, ono će se smatrati rođenim bratom ili sestrom bilo kog deteta, pa i drugog usvojenog deteta bračnog para usvojitelja. U svakom drugom slučaju usvojenja, osim slučaja kada dete usvaja bračni par, usvojeno dete će se smatrati polubratom, odnosno polusestrom bilo kog drugog deteta usvojitelja.²

Da bi bračni drug kao potencijalni zakonski naslednik imao zakonsko pravo nasleđivanja neophodno je da se nalazio u braku sa ostaviocem u momentu njegove smrti, odnosno, da brak sa ostaviocem nije proglašen nevažećim, niti da je pravnosnažno okončan razvodom, niti da je pravnosnažno poništen pre smrti ostavioca.³ Kao rezultat jedne od preporuka iz Izveštaja Pravne Komisije br. 187. iz 1989. godine, kao uslov zakonskog prava nasleđivanja bračnog druga, u situaciji kada ostavilac umre nakon 01.01.1996. godine, postavlja se i uslov da je bračni drug nadživeo ostavioca najmanje 28 dana.⁴ Kako to proizlazi iz gore navedenog i istopolni

² V. Parry & Clark: op. cit., str. 18-19. V. i kod: Mellows, A. R: The Law of Succession, London, 1993., str. 187-188.

³ Sudsko rastavljanje ne prekida brak, ali ako je sudsko rastavljanje na snazi i postupak rastavljanja je u toku, a jedan od bračnih drugova umre bez zaveštanja, bilo koja imovina ovakvog ostavioca će se dodeliti kao da je drugi bračni drug umro pre ostavioca. Međutim, ne treba zanemariti mogućnost bračnog druga da u ovakvom slučaju traži odgovarajuće izdržavanje iz zaostavštine V. Parry & Clark: op. cit., str. 9.; V. i kod: Mellows, A. R: op. cit., str. 175.

⁴ Ukoliko je ostavilac umro pre 31. 12. 1995. godine bilo je dovoljno da je bračni drug nadživeo ostavioca, makar i neko kratko vreme. Međutim, Pravna Komisija br. 187. je 1989. godine preporučila kao neophodan period za koji je potrebno da bračni drug nadžii ostavioca, period od 14 dana, ali je 14 dana produženo na 28 dana. Naime, u pravu Engleske se primenjuje generalna pretpostavka The Law of Property Act iz 1925. godine, prema kojoj se u slučaju kada su dva lica umrla u okolnostima u kojima se ne može utvrditi tačan momenat smrti, smatra da je mlađe nadživelo starije lice. Nasuprot tome, kada su bračni drugovi umrla u ovakvim okolnostima, The Administration of Estates Act iz 1925. godine je polazio od pretpostavke da mladi bračni drug nije nadživeo starijeg brač-

partneri iz registrovanog građanskog partnerstva imaju pravo uzajamnog zakonskog nasleđivanja, i to prema istim pravilima koja su propisana i za nasleđivanje između bračnih drugova. Naime, u Engleskoj su 2004. godine, donošenjem Zakona o građanskom partnerstvu (The Civil Partnership Act)⁵ istopolne partnerske zajednice u pravnim dejstvima, koja podrazumevaju i naslednopravna dejstva, izjednačene sa brakom.⁶ Neophodan uslov da istopolni partneri uživaju ista prava i obaveze kao i bračni drugovi predstavlja postupak registrovanja ove zajednice pred nadležnim organom, koji je sličan postupku za sklapanje braka, kao što se i raskid vanbračne zajednice odvija pred sudom, po sličnoj proceduri po kojoj se razvodi brak, pri čemu su i dejstva sudske separacije u pogledu nasleđivanja ista, kao i u slučaju bračnih drugova.⁷

Naslednopravne posledice odnosa srodstva, braka i vanbračne zajednice prilikom ostvarivanja zakonskih naslednih prava

U teoriji se navodi da su pravila zakonskog nasleđivanja u pravu Engleske, u situaciji kada ostavilac nije uopšte raspolagao svojom imovinom putem zaveštanja, u kom slučaju se može govoriti o postojanju potpunog zakonskog nasleđivanja, napravljena na takav način da odražavaju želje prosečnog ostavioca i zasnivaju se na analizi velikog broja zaveštanja, odnosno da bi ova pravila trebalo da daju porodici ostavioca, otprilike ono što zakonodavac smatra da bi im i sam ostavilac ostavio da je sačinio zaveštanje.⁸

Kao što je to slučaj i u najvećem broju evropskih zakonodavstava, potomci ostavioca i njegov bračni drug (ili istopolni partner) predstavljaju naslednike kojima zakon daje prioritet u ostvarivanju zakonskog prava na nasleđe, a na osnovu analize naslednopravnih ovlašćenja svakog od njih,

nog druga, odnosno da nijedan bračni drug nije nadživeo drugoga, te stoga u ovom slučaju između njih nije postojalo uzajamno zakonsko nasleđivanje, osim ukoliko je postojao dokaz da je jedan bračni drug, makar i na kratko nadživeo drugog, kada se prethodno pravilo nije primenjivalo. Ovo je otvaralo prostor za neslaganja, odnosno rasprave, te je iz ovih razloga i došlo do usvajanja napred spomenute preporuke Pravne Komisije o neophodnom periodu nadživljavanja ostavioca. V. Parry & Clark: op. cit., str. 8-9.; V. i kod: Caroline Sawyer: *Susession, wills & probate*, Bristol, 1995., str. 172-173.

⁵ V. http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2004/ukpga_20040033_en_1

⁶ V. The Civil Partnership Act 2004., Chapter 3, s. 71. (Schedule 4, Part 2 - Administration of estates and family Provision)

⁷ V. The Civil Partnership Act 2004., Chapter 2, s. 57.

⁸ V. u tom smislu: Mellows, A. R.: op. cit., str. 173.; V. i kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 167.

sa sigurnošću bi se moglo zaključiti da je naslednopravni položaj bračnog druga (istopolnog partnera) u konkurenciji sa potomcima ostavioca izuzetno povoljan. Naime, u slučaju kada su ostavioca pored bračnog druga (istopolnog partnera) nadživeli i njegovi potomci, tada bračnom drugu (istopolnom partneru) na ime njegovih naslednopravnih ovlašćenja pripadaju u potpunosti u svojinu najpre sve pokretne stvari iz lične imovine. Izraz „pokretne stvari iz lične imovine“ definisan je široko, te kao takav obuhvata predmete u domaćinstvu, predmete lične upotrebe ili predmete za ukrašavanje, odeću, nakit, nameštaj, automobil, domaće životinje.⁹ Međutim, pod ovim stvarima se ne podrazumevaju predmeti koje je ostavilac koristio u poslovne svrhe, niti novac i hartije od vrednosti. Stoga je neophodno uzeti u obzir samu prirodu ovih predmeta, ali i svrhu koju su oni imali u momentu smrti, a ukoliko se predmet koristio delimično u lične, a delimično u poslovne svrhe, po stavu sudske prakse, klasifikovaće se po glavnoj svrsi u koju je korišćen u momentu ostaviočeve smrti.¹⁰ Nadživelom bračnom drugu (istopolnom partneru), kada konkuriše sa potomcima, na ime njegovih naslednopravnih ovlašćenja pripada, kada je

⁹ The Administration of Estates Act iz 1925. godine u pokretne stvari iz lične imovine - „personal chattels“ ubraja sledeće stvari: kočije, konje, stajsku opremu (koja se ne koristi u svrhu zarade), motorna vozila i prateću opremu (koja se ne koristi za posao), baštovanski alat, domaće životinje, posteljinu, porcelan, vaze, knjige, slike, grafike, nameštaj, nakit, predmete za pokućstvo ili ličnu upotrebu, ukrase, muzičke ili naučne instrumente i aparaturu, vino, piće i zalihe namirnica. U teoriji se navodi da bez obzira na to što je ova zakonska definicija kritikovana, s obzirom na to da je uvodno upućivanje na „kočije, konje i stajsku opremu“ u današnje vreme manje relevantno nego 1925. godine, data definicija funkcioniše prilično dobro, te da je uobičajeno da i sami zaveštaoci putem zaveštanja ostave sve svoje pokretne stvari iz lične imovine, na način kao što je to definisano prethodno spomenutim zakonom. Inače, pojam pokretnih stvari za ličnu upotrebu u sudskoj praksi Engleske se široko tumači. Smatra se da ovaj izraz obuhvata i 60 stopa dugačku motornu jahtu koju je ostavilac koristio iz zadovoljstva - *Re Chaplin (1950)*, Ch. 507; kolekciju poštanskih markica koje je ostavilac sakupljao iz hobija - *Re Reynolds's W.T.(1966) I.W.L.R. 19*; dragocenu kolekciju satova u kojoj je ostavilac uživao - *Re Crispin's W. T. (1975)*, Ch. 245, 251; dvanaest trkačkih konja koje je ostavilac koristio za rekreaciju - *Re Hutchinson (1955) Ch. 255*. V. Parry & Clark: op. cit., str. 10-11.

¹⁰ U slučaju *Re Ogilby (1942) Ch. 288*. stado stoke ostavioca nije se smatralo pokretnim stvarima iz lične imovine, jer se koristilo u svrhe stočarstva, iako su predstavljale neuspeh u poslovnom smislu. V. Caroline Sawyer: op. cit., str. 174-175. Navešćemo još jedan primer dat u literaturi, gde se izraz lične pokretnosti nalazio u zaveštanju, a radi ilustrovanja značenja njegovog izraza u svrhe pravila zakonskog nasleđivanja. U konkretnom slučaju zaveštalac je posedovao jahtu ukotvljenu na seoskom imanju pored vode, a koju su on i njegova supruga koristili za sopstvene potrebe jedan deo vremena, a drugi deo vremena je zaveštalac navedenu jahtu izdavao. Zaveštalac je svojoj supruzi, između ostalog ostavio sve predmete lične, domaće i kućne upotrebe i ukrasa. Sud je smatrao da je dominantna upotreba jahte bila komercijalna, te stoga ista nije dodeljena supruzi pod tom odredbom - *Re MacCulloch's Estate (1981)*. V. Mellows, A. R.: op. cit., str. 176-177.

nasleđe otvoreno nakon 30. 11. 1993. godine i zakonski legat u iznosu od 125 000 funti čisto, dakle, bez ikakvih oduzimanja poreza na nasleđstvo ili troškova,¹¹ kao i kamata na zakonski legat 6 % godišnje, počev od dana smrti ostavioca, pa do isplate. Ova kamata se prvenstveno plaća od prihoda imovine, ali ako prihod nije dovoljan, razlika se plaća iz kapitala, odnosno glavnice.¹² Ovakvim regulisanjem naslednopravnih ovlašćenja bračnog druga (istopolnog partnera) u mnogim, verovatno u većini slučajeva zakonskog nasleđivanja može se desiti da zaostavština faktički u celosti pripadne isključivo nadživlom bračnom drugu (istopolnom partneru), jer će je pokretne stvari iz lične imovine i vrednost zakonskog legata iscrpeti. U kojoj meri je jak naslednopravni položaj bračnog druga (istopolnog partnera), govori i činjenica da će se nakon što dođe do odvajanja pokretnih stvari iz lične imovine, zakonskog legata i kamate kao vidova naslednopravnih ovlašćenja bračnog druga (istopolnog partnera), preostala zaostavština deliti na dve polovine, pri čemu će jedna polovina ostatka zaostavštine pripasti potomstvu ostavioca, dok će na drugoj polovini ostatka zaostavštine bračnom drugu (istopolnom partneru) pripasti još i pravo na doživotnu kamatu (koja imovina će nakon smrti bračnog druga, odnosno istopolnog partnera pripasti potomstvu).¹³ Zaostavština na koju potomci imaju pravo će se držati u zakonskom trastu (statutory trust),¹⁴

¹¹ U skladu sa svojim ovlašćenjima iz The Family Provision Act iz 1966. godine da povremeno odredi visinu navedene fiksne neto sume (zakonskog legata), Lord Chancellor doneo je Family Provision (Intestate Succession) Order 1993. (S.J. 1993 No. 2906), kojom je zakonski legat određen u iznosu od 125 000 funti. U periodu od 1925. do 1952. godine zakonski legat je iznosio 1000 funti, u periodu od 1953. do 1966. godine 5000 funti, od 1967. do 1972. godine 8750 funti, od 1972. do 1977. godine 15 000 funti, od 1977. do 1981. godine 25 000 funti, od 1981. do 1987. godine 40 000 funti, a od 1987. do 1993. godine 75 000 funti. V. Parry & Clark: op. cit. str. 11. Department for Constitutional Affairs u aktu Administration of Estates-Review of the Statutory Legacy predložio je 2005. godine povećanje zakonskog legata bračnog druga (istopolnog partnera) u situaciji kada istom u nasleđivanju konkurišu potomci, sa postojećih 125 000 funti na 350 000 funti. Videti: K. Standley: Family Law, London, 2006., str. 102.

¹² U skladu sa ovlašćenjima iz The Administration of Estates Act iz 1925. godine da specifikuje kamatnu stopu Lord Chancellor doneo je Intestate Succession (Interest and Capitalisation) Order 1983. (No. 1374), kojom je kamata na zakonski legat određena u iznosu od 6 %. Ova stopa je pre 1977. godine iznosila 4 %, a od 1977. do 1983. godine 7 %. V. Parry & Clark: op. cit., str. 11.

¹³ V. s. 46(2) The Administration of Estates Act iz 1925. godine. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2 - Administration of Estates and Family Provision kojim se primena s. 46(2) The Administration of Estates Act iz 1925. godine u kojem se normira naslednopravni položaj bračnog druga u konkurenciji sa potomcima ostavioca proširuje i na istopolnog građanskog partnera.

¹⁴ Trast je ustanova koja potiče iz anglosaksonskog sistema. U angloameričkom pravu trast označava pravni odnos između lica u kojem je jedno od njih ovlašćeno da upravlja imovinom, a drugo ima pravo da dobija koristi od te imovine. Specifičnost ove

koja će se deliti na jednake delove između one dece ostavioca koja su živa u trenutku njegove smrti i koja su navršila 18 godina ili su stupila u brak, odnosno formirala građansko partnerstvo pre navršenih 18 godina života.¹⁵ Dakle, dete, odnosno bilo koji potomak ne može dobiti imovinu iz trasta sve dok ne napuni 18 godina života ili ne stupi u brak, odnosno ne formira građansko partnerstvo pre toga, što znači da se nasledni delovi ovakvih potomaka drže na način propisan zakonom, dok ne steknu pravo koje im je preneto u potpunosti - punoletstvom, ili stupanjem u brak, odnosno formiranjem građanskog partnerstva pre toga. Primena principa reprezentacije je neograničena, što znači da ukoliko je dete umrlo pre ostavioca, ali je iza sebe ostavilo potomka(e), onda ovi potomci, kada i ako napune 18 godina ili stupe u brak, odnosno formiraju građansko partnerstvo pre toga, dobijaju deo zaostavštine koji bi pripao njihovom roditelju da je nadživeo ostavioca.¹⁶ Bračni drug (istopolni partner) ima pravo da zahteva da mu lični predstavnici¹⁷ umesto doživotne kamate na polovini ostatka zaostavštine isplate kapitalnu sumu, odnosno glavnicu, koje pravo može iskoristiti u roku od 12 meseci od momenta kada je dobijeno prvo odobrenje predstavnništva, davanjem pismenog obaveštenja ličnim

ustanove ogleda se u tome što trustee ima državinu, pravo korišćenja i raspolaganja imovinskim pravima, pri čemu prema trećim licima istupa kao vlasnik. Međutim, u odnosu prema beneficijaru, u čiju korist trustee vrši raspolaganje i upravljanje poverenom imovinom, on ne istupa kao vlasnik, već upravo beneficijar ima pravo na sve koristi iz konkretne imovine. Trustee ima fiducijarnu obavezu prema beneficijaru da upravljanje i korišćenje imovinom vrši na način kojim se ostvaruje korist za beneficijara. Pravna konstrukcija trasta je takva da se i trasti i beneficijar smatraju vlasnicima imovine – prvi je pravni vlasnik (legal owner), a drugi vlasnik na osnovu pravičnosti (equitable owner). V. Mirko Živković, Maja Stanivuković: *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2006., str. 228.

¹⁵ V. s. 47(1) The Administration of Estates Act iz 1925. godine. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2 - Administration of Estates and Family Provision kojim se primena s. 47(1) The Administration of Estates Act iz 1925. godine u kojem se normira pravo lica koja su sklopila brak pre navršenih 18 godina života da dobiju imovinu iz trasta proširuje i na ona lica koja su zaključila istopolno građansko partnerstvo pre navršenih 18 godina života.

¹⁶ V. opširnije o zakonskom trastu za potomke kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 180-182; Mellows, A. R.: op. cit., str. 181-182.; Parry & Clark: op. cit. str. 16-17.

¹⁷ U pravu Engleske izvršilac zaveštanja ili ukoliko izvršioca nema (nije postavljen u zaveštanju ili ne može da vrši tu ulogu iz bilo kog razloga), administrator zaostavštine je dužan da se postara da svi dugovi ostavioca prethodno budu namireni, pa tek onda uručuje nasledniku čistu zaostavštinu. U slučaju kada je ostavilac umro bez zaveštanja, sud će postaviti ličnog predstavnika (koji može biti i lice koje je istovremeno zakonski naslednik), koji kao administrator zaostavštine ima zadatak da se stara da se zaostavština raspodeli u skladu sa pravilima zakonskog nasleđivanja, da svi dugovi ostavioca budu namireni, te da uruči nasledniku čistu vrednost zaostavštine.

predstavnicima, osim ukoliko sud ne produži ovaj rok iz posebnih razloga.¹⁸ Međutim, nadživeli bračni drug (istopolni partner) i potomci koji su punoletni i poslovno sposobni mogu i putem međusobnog sporazuma na bilo koji način, odnosno za bilo koju sumu regulisati isplatu glavnice i na taj način otkloniti primenu spomenutih zakonskih odredaba.

U slučaju kada iza ostavioca nisu ostali potomci, ali su ostali bračni drug ili istopolni partner, kao i roditelji ili rođena braća i sestre ili njihovi potomci, naslednopravni položaj nadživelog bračnog druga ili istopolnog partnera je uzimajući u obzir ukupnost njegovih naslednopravnih ovlašćenja izrazito povoljniji od položaja navedene grupe srodnika ostavioca. Naime, u ovom slučaju, kao i u slučaju kada bračni drug (istopolni partner) konkuriše na nasleđe sa potomcima ostavioca, nadživelim bračnom drugu (istopolnom partneru) pripada pravo na sve pokretne stvari iz lične imovine, kao i zakonski legat, koji je u ovom slučaju veći nego kada konkuriše sa potomcima, jer iznosi 200 000 funti, bez oduzimanja poreza na nasleđstvo ili troškova,¹⁹ uz kamatu na zakonski legat 6 % godišnje, počev od dana smrti ostavioca pa do isplate. Nakon odvajanja pokretnih stvari iz lične imovine, zakonskog legata i kamata na njega, preostala zaostavština se deli na dve polovine, od kojih jedna polovina pripada takođe bračnom drugu (istopolnom partneru).²⁰ Dakle, u situaciji kada konkuriše

¹⁸ V. s. 47 A. (1), (5) The Administration of Estates Act iz 1925. godine. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2 - Administration of Estates and Family Provision kojim se primena s. 47 A. (1), (5) The Administration of Estates Act iz 1925. godine proširuje i u pogledu istopolnog građanskog partnera. Kapitalna vrednost se ustanovljava statističkom procenom koja se zasniva na godinama nadživelog bračnog druga (istopolnog partnera) i kamatama koje su važile na dan izbora. Precizan metod izračunavanja propisuje Intestate Succession (Interest and Capitalisation) Order 1977. V. Mellows, A. R: op. cit., str. 178-179.; V. i kod: Parry & Clark: op. cit. str. 12.

¹⁹ Ova suma je u periodu do 1953. godine iznosila 1 000 funti, u periodu od 1953. do 1966. godine 20 000 funti, od 1967. do 1972. godine 30 000 funti, od 1972. do 1977. godine 40 000 funti, od 1977. do 1981. godine 55 000 funti, od 1981. do 1987. godine 85 000 funti, a od 1987. do 1993. godine 125 000 funti. V. Parry & Clark: op. cit., str. 13. Department for Constitutional Affairs u aktu Administration of Estates-Review of the Statutory Legacy 2005. godine predložio je povećanje zakonskog legata u situaciji kada bračnom drugu (istopolnom partneru) na nasleđivanje konkurišu roditelji, odnosno njihovi potomci sa postojećih 200 000 funti na 650 000 funti. Videti: K. Standley: op. cit., str. 102.

²⁰ V. s. 46(3) The Administration of Estates Act iz 1925. godine. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2 - Administration of Estates and Family Provision kojim se primena s. 46(3) The Administration of Estates Act iz 1925. godine u kojem se normira naslednopravni položaj bračnog druga u konkurenciji sa roditeljima, odnosno punorodnom braćom i sestrama i njihovim potomcima proširuje i na istopolnog građanskog partnera.

sa navedenim krugom srodnika, bračnom drugu (istopolnom partneru) ne pripada samo pravo na doživotnu kamatu na polovini preostale zaostavštine, kao što je slučaj kada konkuriše sa potomstvom, već pravo na polovinu glavnice, što znači da se druga polovina ostatka zaostavštine deli između roditelja na jednake delove, ili pripada u celini samo jednom od roditelja, ukoliko samo on nadživi ostavioca. U slučaju nepostojanja roditelja, navedena polovina ostatka zaostavštine će pripasti rođenoj braći i sestrama, odnosno njihovim potomcima u zakonskom trastu. Ishod ovoga, kao i u slučaju imovine potomaka koja se drži u zakonskom trastu, predstavlja najpre činjenica da ni brat ni sestra, niti potomak umrlog brata ili sestre ne mogu dobiti imovinu sve dok ne napune 18 godina života ili ne stupe u brak, odnosno formiraju građansko partnerstvo pre toga, kao i činjenica da potomci umrlog brata ili sestre nasleđuju na jednake delove deo koji je trebao da nasledi ranije umrli brat ili sestra (primena principa reprezentacije je neograničena).²¹ S obzirom na to da visina zakonskog legata koji pripada bračnom drugu (istopolnom partneru) i onda kada konkuriše sa potomcima, može iscrpeti celu zaostavštinu, ovo se tim pre može desiti u situaciji kada on konkuriše sa prethodno spomenutim ostaviočevim srođnicima, što znači da se u ovakvim slučajevima bračni drug (istopolni partner) može faktički javiti kao jedini zakonski naslednik, iako pored njega postoje i drugi srođnici ostavioca koji u konkretnom slučaju imaju odgovarajuća zakonska nasledna prava.²² Ukoliko iza ostavioca ne ostanu niti potomci, niti roditelji, niti rođena braća i sestre, niti njihovi potomci, bračni drug (istopolni partner) će imati pravo da nasledi celu zaostavštinu, što znači da niko od

²¹ V. Parry & Clark: op. cit., str. 20.; V. i kod: Mellows, A. R.: op. cit., str. 185-186.

²² Naslednopravni položaj bračnog druga može zavisiti i od događaja nakon ostaviočeve smrti. Zapravo, posledica zahteva da je naslednik živ u trenutku smrti ostavioca je takva da se minimalna vrednost koja može da se dodeli svakom nasledniku utvrđuje u momentu smrti ostavioca, pa ako naslednik koji je u tom trenutku živ, ne može da dobije svoj deo, jer nije napunio 18 godina ili se ne nalazi u braku ako je mlađi od tog uzrasta, od trenutka kada taj eventualni naslednik umre, zaostavština se raspoređuje, kao da taj naslednik nikada nije ni bio živ. Tako, ukoliko su ostavioca nadživeli bračni drug, njegovo maloletno dete od šest godina, kao i jedan bratanac od četiri godine, onda u tom slučaju, bračnom drugu u najmanju ruku pripadaju naslednopravna ovlašćenja koja on ima u konkurenciji sa potomcima. Ukoliko maloletno dete umre pre navršene 18 godine, odnosno ne sklopi brak pre ovog uzrasta nadživeli bračni drug će imati bolji naslednopravni položaj, jer će mu pripadati naslednopravna ovlašćenja koja on ima u konkurenciji sa ostaviočevim roditeljima, odnosno njihovim potomcima. Ukoliko umre i bratanac pre navršene 18 godine, odnosno ukoliko ne sklopi brak pre ovog uzrasta, nadživelom bračnom drugu će pripasti cela zaostavština. V. primer naveden kod: Parry & Clark: op. cit., str. 13.

ostalnih srodnika kao potencijalnih zakonskih naslednika neće moći ostvariti zakonsko pravo na nasleđivanje.²³

Naposletku, u okviru razmatranja naslednopravnog položaja bračnog druga (istopolnog partnera), ne sme se zanemariti ni činjenica da njemu pripada i jedno posebno pravo - pravo na bračni dom. U engleskom pravu ne postoji zajednička ili bračna imovina, već bračni drugovi imaju odvojene pravne subjektivitete, te se stoga na njih primenjuju ista pravila imovinskog prava, kao i za ostala lica. Od ovog pravila ponekada postoje izuzeci, a jedan od njih postoji u slučaju kada ostavilac nije sačinio zaveštanje, u kom slučaju može doći u obzir primena posebnih pravila o raspodeli imanja. Naime, ovo pravo poznaje dve vrste svojine: zakonsku (pravnu, *legal*) i svojinu zasnovanu na ustanovi *equity*.²⁴ Bračni drugovi su najčešće zajedno zakonski vlasnici bračnog doma i ostalih nepokretnosti. Ako su zajedno vlasnici, oni drže imovinu kao *joint tenans* (zajednički titulari) ili *tenants in common* (držaoci na uobičajen način). Ako se radi o zajedničkim držaocima, tada su bračni drugovi vlasnici cele imovine i kao individue ne poseduju posebne delove, pa stoga u slučaju smrti, svojina na celoj imovini, pa i na bračnom domu prelazi pravilom nadživljavanja na nadživelog bračnog druga, što znači da će njemu povrh toga pripasti i ceo nasledni deo određen prema gore spomenutim pravilima zakonskog nasleđivanja. Međutim, u slučaju kada se radi o *tenants in common* svaki bračni drug je sopstvenik određenog dela imovine, te se u slučaju smrti jednog od njih, njegov deo raspoređuje prema pravilima zakonskog nasleđivanja, u kom slučaju se može postaviti pitanje da li će nadživeli bračni drug efektivno zadržati bračni dom, s obzirom na to da pravila zakonskog nasleđivanja ne daju bračnom drugu automatski pravo na bračni dom.²⁵ Bračni drug, a od 2004. godine i istopolni partner, ima pravo da od ličnih predstavnika zahteva da izvrše zakonsko ovlašćenje apriprijacije bračnog doma (odnosno doma građanskih partnera) u njegovu

²³ V. s. 46(1) The Administration of Estates Act iz 1925. godine. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2 - Administration of Estates and Family Provision kojim se primena s. 46(1) The Administration of Estates Act iz 1925. godine u kojem se normira pravo bračnog druga na celu zaostavštinu (u slučaju nepostojanja konkurencije potomaka, roditelja, odnosno punorodnih braće i sestara i njihovih potomaka) proširuje i na istopolnog građanskog partnera.

²⁴ *Equity* – u engleskom pravu naročito, pravni principi van common law i statutar-nog prava, koji se koriste da isprave pravo kada bi njegova primena bila nepravična u posebnim okolnostima. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, 1974., str. 1924. Navedeno prema: Gordana Kovaček-Stanić: *Uporedno porodično pravo*, Novi Sad, 2002., str. 59. Opširnije o zakonskom režimu imovine u Engleskoj v. Gordana Kovaček-Stanić: op. cit., str. 59-60.

²⁵ V. Mellows, A. R.: op. cit., str. 178. V. i kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 177-178.

korist.²⁶ Dakle, bračni drug (istopolni partner) ima pravo da postavi zahtev da mu se dodeli bračni dom, kao stan (kuća) u kojoj je on živeo u momentu smrti ostavioca, radi zadovoljenja bilo kog njegovog apsolutnog interesa u ostaviočevoj zaostavštini (ovaj interes obuhvata njegovo pravo na zakonski legat, kao i njegovo pravo na vrednost kapitalizovane doživotne kamate), ili delom radi zadovoljenja njegovog interesa u ostaviočevoj zaostavštini, a delom radi naknade razlike u vrednosti, s obzirom da vrednost ostaviočevog udela u bračnom domu može biti jednaka, manja, ali i veća u odnosu na apsolutni interes, odnosno prava koja nadživeli bračni drug ima u pogledu ostaviočeve zaostavštine.²⁷ Naime, kako udeo ostavioca u bračnom domu može biti i veći od vrednosti zakonskog legata i kapitalizovane doživotne kamate, koja prava pripadaju bračnom drugu (istopolnom partneru) iz zaostavštine ostavioca, to će u ovom slučaju bračni drug (istopolni partner) morati doplatiti određenu sumu novca za izjednačenje, da bi nadoknadio razliku u vrednosti.²⁸ Ovo pravo bračni drug može ostvariti u roku od 12 meseci od prvog odobrenja predstavništva (osim ukoliko sud ne produži ovaj rok) davanjem pismenog obaveštenja ličnim predstavnicima, tokom kojeg perioda lični predstavnici po pravilu ne smeju prodati ili na drugi način otuđiti udeo ostavioca u bračnom domu, bez pismene saglasnosti nadživelog bračnog druga.²⁹ Pre donošenja odluke o vršenju ovog posebnog prava, nadživeli bračni drug (istopolni partner) ima pravo da zahteva od ličnih predstavnika da pro-

²⁶ V. Schedule 2, s. 5. The Intestates' Estates Act 1952. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2 - Administration of Estates and Family Provision kojim se ovo ovlašćenje proširuje i na istopolnog građanskog partnera.

²⁷ V. Parry & Clark: op. cit., str. 14.

²⁸ U slučaju *Re Phelps (1980) Ch. 275*. sud je našao da bračni drug može zahtevati od ličnih predstavnika da izvrše dodeljivanje bračnog doma delimično zarad zadovoljenja interesa bračnog druga (odnosno onoga što njemu pripada na ime naslednog dela), a delimično zauzvrat za isplatu novca za doplatu (equality money). V. Caroline Sawyer: op. cit., str. 179. V. i kod: Mellows, A. R.: op. cit., str. 179.

²⁹ Naime, s. 33(1) The Administration of Estates Act iz 1925. godine predviđa da je zaostavština ostavioca koji nije sačinio zaveštanje automatski podvrgnuta zakonskom trastu za prodaju. Iz fonda nastalog nakon prodaje, lični predstavnici plaćaju troškove sahrane, dugove i ostale obaveze ostavioca, troškove administracije, pa se tek ostatak raspoređuje prema pravilima zakonskog nasleđivanja. Dakle, lični predstavnici drže svu imovinu ostavioca u zakonskom trastu za prodaju, u pogledu koje prodaje ipak postoje ograničenja kada se radi o prodaji pokretnih stvari iz lične imovine, s tim što se i one mogu prodati ukoliko ne postoji nijedan drugi način da se obezbedi novac neophodan za plaćanje troškova administracije, ili kada lični predstavnici imaju poseban razlog za njihovu prodaju, kao i kada se radi o otuđenju udela ostavioca u bračnom domu bez saglasnosti bračnog druga dok ne protekne 12 meseci od prvog odobrenja predstavništva, do kojeg takođe može doći samo ukoliko lični predstavnici ne mogu na drugi način obezbediti novac za plaćanje troškova administracije (Schedule 2, para 4(1) The Intestates' Estates Act iz 1952. godine). V. Mellows, A. R.: op. cit., str. 174. V. i kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 170.

cene vrednost ostaviočevog udela u domu³⁰ i obaveste ga o rezultatu procene. Praktične nepogodnosti u kojima se može naći bračni drug (istopolni partner) ostavioca, proizlaze iz činjenice da se vrednost zakonskog legata koji mu pripada određuje u momentu smrti ostavioca, dok se ostaviočev udeo u domu izdvaja u skladu sa vrednošću koju ima u vreme aproprijacije, a ne u skladu vrednošću koju je imao u momentu smrti ostavioca, što u vremenu brzih promena u vrednosti imovine može da znači veliku razliku.³¹

Kada je reč o raspodeli zaostavštine između samih srodnika, dakle, u slučaju nepostojanja konkurencije bračnog druga (istopolnog partnera), zakonom je u osnovi prihvaćen parentelarno-linearni red pozivanja srodnika na nasleđe, u okviru kojeg relativno širi krug srodnika može konkurirati na nasleđe. Osnovne karakteristike uzajamnih odnosa srodnika prilikom ostvarivanja zakonskih naslednih prava ogledaju se u pravilu prema kojem postojanje bilo kog srodnika kao naslednika prethodnog naslednog reda isključuje mogućnost pozivanja na nasleđivanje srodnika kao potencijalnih naslednika narednog naslednog reda, u jednakim naslednim delovima srodnika u okviru istog naslednog reda (osim kada se radi o srodnicima koji nasleđuju primenom principa predstavljanja), kao i u prednosti punorodnih krvnih srodnika ostavioca u ostvarivanju zakonskih naslednih prava u odnosu na polurodne krvne srodnike ostavioca.

Tako će u slučaju nepostojanja konkurencije bračnog druga (istopolnog partnera), celokupna zaostavština pripasti najpre potomcima, koja će se, na način, kako je to napred navedeno, držati u zakonskom trastu. U slučaju nepostojanja potomstva ostavioca, zaostavština će se deliti između ostaviočevih roditelja, kao naslednika naredne grupe, a ukoliko je samo jedan od njih nadživeo ostavioca, on će naslediti zaostavštinu u celosti. Ako nema roditelja, cela zaostavština će pripadati rođenoj braći i sestrama, te njihovim potomcima po pravu predstavljanja, pa tek ako njih nema, polubraći i polusestrama, kao i njihovim potomcima po pravu

³⁰ Nadživeli bračni drug može dokazivati svoj doprinos u udelu ostavioca, što će doprineti ostvarenju pravila da samo pravični deo ostavioca u imovini može da predstavlja deo njegove zaostavštine, kao što će i smanjiti vrednost koju eventualno bračni drug treba da doplati radi sticanja bračnog doma. V. Mellows, A. R: op. cit., str. 178-179.

³¹ Stoga se može desiti da je vrednost koji na ime zakonskog legata pripada bračnom drugu u momentu ostaviočeve smrti dovoljna da on „otkupi“ udeo ostavioca u bračnoj kući, a da u vreme aproprijacije nije dovoljna za ovo pokriće. Tako je u slučaju *Robinson v. Collins (1975) 1 W.L.R. 309.*, bračna kuća u momentu smrti ostavioca, odnosno 1971. godine bila procenjena na 4 200 funti, ali je u momentu aproprijacije, odnosno 1974. godine vrednost kuće procenjena na 8 000 funti, koji iznos je morao da obezbedi bračni drug. V. Caroline Sawyer: op. cit., str. 179. V. i kod: Mellows, A. R: op. cit., str. 179.

predstavljaja, pri čemu će se zaostavština za sve njih držati u zakonskom trastu. U sledeću grupu srodnika koji imaju zakonsko pravo nasleđivanja ulaze dede i babe ostavioca, odnosno onaj od njih ko je nadživeo ostavioca. Kategorija naslednika, koji će moći ostvariti zakonsko pravo nasleđa onda kada ostavioca nije nadživeo nijedan deda, niti baba su ostaviočevi stričevi, ujaci i tetke, kao i njihovo potomstvo po pravu predavljanja, te naposletku, ako ni njih nema, ostaviočevi polustričevi, poluuajaci i polutetke, kao i njihovo potomstvo po pravu predavljanja, u pogledu kojih naslednika će se zaostavština takođe držati u zakonskom trastu. Zakonski trastovi za prethodno spomenute grupe naslednika (braću i sestre, polubraću i polusestre, stričeve, ujake i tetke, polustričeve, poluujake i polutetke) su isti kao i trastovi za ostaviočeve potomke, dakle, svako od ovih naslednika, kao što smo to videli može biti reprezentovan od strane svojih potomaka, pri čemu je dodeljivanje imovine iz trasta odloženo sve dok konkretno lice ne napuni 18 godina života ili ne stupi u brak, odnosno ne formira građansko partnerstvo pre toga.³²

Napred navedena pravila zakonskog nasleđivanja, koja se primenjuju u slučaju potpunog odsustva zaveštanja, primenjivaće se i u slučaju kada je ostavilac zaveštanjem efektivno raspolagao samo delom svoje imovine, s tim što će u ovom slučaju njihova primena biti podređena onim odredbama sadržanim u zaveštanju koje se mogu primeniti (delimično zakonsko nasleđivanje).³³ Spomenućemo da su se u pravu Engleske sve do

³² V. s. 46(ii)(iii)(iv)(v) The Administration of Estates Act 1925. O pravilima zakonskog nasleđivanja u slučaju nasleđivanja srodnika videti kod: Mellows, A. R: op. cit., str. 185-186.; Parry & Clark: op. cit., str. 20-21.; Caroline Sawyer: op. cit., str. 184.

³³ V. s. 49. The Administration of Estates Act 1925. Do delimičnog zakonskog nasleđivanja će obično doći u slučaju kada zaveštanje sadrži raspolaganja u korist određenih lica, koja umru pre zaveštaoca. U slučaju *Re Thornber (1937) Ch. 29.*, zaveštalac je naložio svojim trastima da njegovom bračnom drugu plaćaju anuitete iz čiste vrednosti zaostavštine, a da akumuliraju sav višak prihoda u korist njegove dece u periodu od 21 godine od njegove smrti, ili do trenutka ranije smrti njegovog bračnog druga. Zaveštalac je umro bez potomaka, pa se višak prihoda tretirao kao deo koji nije raspoređen zaveštanjem, te je stoga prešao na lica koja su imala pravo na zakonsko nasleđivanje. Do ovoga neće doći jedino ako samo zaveštanje sadrži neku drugu odredbu, odnosno uputstvo zaveštaoca u vezi sa tom imovinom. V. Mellows, A. R: op. cit., str. 192. Delimično zakonsko nasleđivanje se može javiti i određeno vreme nakon smrti zaveštaoca, u momentu smrti njegovog bračnog druga kao uživaoca prava na doživotno uživanje. Tako je u slučaju *Re McKee, Public Trustee v McKee (1931) 2 Ch 145.* zaveštalac uputio trastije da drže čistu vrednost zaostavštine za svoju udovicu doživotno, a da nakon njene smrti ista pripadne braći i sestrama ostavioca (imovina je dakle bila raspoređena u momentu smrti ostavioca). S obzirom da nijedno od braće i sestara nije nadživelo bračnog druga ostavioca (što znači da će postojati neraspoređena imovina u momentu smrti bračnog druga), to je Apelacioni sud smatrao da treba primeniti pravila zakonskog nasleđivanja nakon smrti bračnog druga,

31. decembra 1995. godine, u slučajevima kada je ostavilac umro bez zaveštanja, primenjivala pravila o uračunavanju određenih vrednosti datih pojedinim zakonskim naslednicima, koja su imala značaj i u slučaju delimičnog zakonskog nasleđivanja, odnosno onda kada je ostavilac raspolagao efektivno jednim delom svoje zaostavštine putem zaveštanja.³⁴ Međutim, kao rezultat određenih preporuka iz Izveštaja Pravne Komisije br. 187. iz 1989. godine, koje su date u cilju poboljšanja sistema zakonskog nasleđivanja, u

te da zaostavština bračnog druga treba da obuhvati zakonski legat sa odgovarajućom kamatom na legat (napomenućemo da u ovo vreme nije postojalo pravilo prema kojem bračni drug mora uneti u obračun deo koji je dobio po zaveštanju, s obzirom da su ova pravila uvedena 1952. godine). Međutim, u jednom kasnijem slučaju *Re Bowen-Buscarlet's Will Trusts, Nathan v Bowen-Buscarlet's* (1972) Ch 463 (1971) 3 All ER 636, gde je zaveštelac koji je iza sebe ostavio bračnog druga i udatu kćerku, uputio trustije da drže čistu vrednost zaostavštine za udovicu doživotno, pri čemu je propustio da odredi šta nakon toga treba da bude sa imovinom, sud je doneo odluku o vrednovanju (procenjivanju) doživotnog uživanja bračnog druga koje on ima po zaveštanju (pravila o uračunavanju su se u vreme donošenja ove odluke primenjivala) i momentalnoj isplati zakonskog legata sa kamatom nadživlom bračnom drugu. Posledica donošenja poslednje navedene odluke, koju su u kasnijem vremenu sudovi preferirali u odnosu na prethodno navedenu odluku je ta da su u praksi bili potrebni različiti metodi u cilju izračunavanja da li je vrednost doživotnog uživanja u fondu manja ili veća od iznosa zakonskog legata. O navedenim odlukama v. opširnije kod: Mellows, A. R: op. cit., str. 198-199. Videti i kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 186-187.

³⁴ Tako je deci ostavioca, kako u slučaju kada ostavilac nije uopšte bio sačinio zaveštanje, tako i u slučaju kada je delimično raspolagao putem zaveštanja, ali samo ukoliko ostavilac nije izrazio suprotnu nameru ili ukoliko je neuračunavanje proizlazilo iz okolnosti slučaja, uračunavana u zakonski deo ona imovina ili novac koji im je ostavilac dao unapred za života ili prilikom sklapanja braka. Ovo pravilo primenjivano je jedino u pogledu poklona učinjenih deci, ne i daljim potomcima, niti ostalim srođnicima, niti bračnom drugu ostavioca i to pretežno u slučajevima kada se radilo o većem poklonu učinjenom u svrhu zbrinjavanja deteta za života ili njegovog trajnog obezbeđenja, a kada je reč o davanjima učinjenim deci prilikom sklapanja njihovog braka bez obzira na njihovu vrednost ili svrhu. V. s. 47(1)(iii) The Administration of Estates Act 1925. U slučaju delimičnog zakonskog nasleđivanja, odnosno onda kada je ostavilac efektivno raspolagao delom svoje imovine, svakom potomku ostavioca i nadživlom bračnom drugu ostavioca uračunavana je bilo kakva korist koju su oni dobili putem zaveštanja, osim pokretnih stvari iz lične imovine koje su bračnom drugu specijalno ostavljene zaveštanjem. V. s. 49(1)(a), (aaa) The Administration of Estates Act 1925. Ukoliko je bračnom drugu ostavljeno doživotno uživanje, isto se moralo stvarno vrednovati i dodati na drugu imovinu ostavljenu zaveštanjem, ako postoji. Sva napred navedena davanja su smanjivala iznos koji je bračnom drugu mogao pripasti na ime zakonskog legata sa kamatom, ili ga čak u potpunosti iscrpeti, s tim što su bračnom drugu u svakom slučaju pripadala ostala prava na ime zakonskog nasleđivanja (pravo na neraspoređene pokretne stvari iz lične imovine i udeo u ostatku zaostavštine). V. o ovome opširnije kod: Mellows, A. R: op. cit., str. 183-185.; 193-197.; V. i kod: Parry & Clark: op. cit., str. 26-29.

pravu Engleske je došlo do ukidanja zakonskih pravila o uračunavanju, a kao što smo to videli i do prihvatanja perioda za koji bračni drug mora nadživeti ostavioca da bi imao zakonsko nasledno pravo, pri čemu nije došlo do usvajanja samo prve glavne preporuke, koja se odnosila na mogućnost nasleđivanja cele zaostavštine od strane bračnog druga.

Naslednopravne posledice odnosa srodstva, braka i vanbračne zajednice u slučaju postojanja zahteva za izdržavanje iz zaostavštine

Prema The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act iz 1975. godine postoji nekoliko kategorija lica koja mogu ostvariti odgovarajući zahtev za izdržavanje iz zaostavštine ostavioca, onda kada sud dođe do zaključka da konkretno lice nije dobilo, bilo po zaveštanju, bilo po zakonskom nasleđivanju, ili u kombinaciji navedena dva osnova, odgovarajući novčani iznos iz zaostavštine, te ukoliko nakon ovog zaključka sud u vršenju svog diskrecionog prava utvrdi da li će i na koji način naložiti obezbeđenje za podnosioca zahteva (primereno izdržavanje).³⁵ U situaciji kada je sačinjeno zaveštanje,³⁶ u pogledu ocene zaveštaočeve razboritosti primenjuje se objektivna kvalifikacija, što znači da nije relevantno da li je sa subjektivnog stanovišta ostavilac odredio nerazumno obezbeđenje, čineći ili propuštajući da sačini odgovarajuću odredbu u zaveštanju, već da sud treba da proceni objektivnu situaciju do koje je došlo, pri čemu su u zakonu sadržana generalna uputstva u pogledu onoga što bi sud trebalo da uzme u obzir kada procenjuje razumno obezbeđenje. Ova generalna uputstva svode se na procenjivanje finansijskih izvora i potreba koje ima podnosilac zahteva, bilo koji drugi podnosilac zahteva, kao i naslednici ili koje će oni imati u doglednoj budućnosti, sve obaveze i odgovornosti koje je ostavilac imao prema bilo kom podnosiocu zahteva ili nasledniku, veličina i priroda čiste vrednosti zaostavštine, fizičke ili mentalne nesposobnosti bilo kog podnosioca zahteva ili naslednika, te naposljetku na procenjivanje bilo kog drugog pitanja, uključujući ponašanje

³⁵ Zahtev se može podneti u roku od 6 meseci od otvaranja zaostavštine, s tim što sud ima diskreciono ovlašćenje da proširi ovo vremensko ograničenje. Neke od odluka koje sud može doneti povodom podnetog zahteva predstavljaju dodeljivanje periodičnih isplata određene sume novca iz zaostavštine, kao i isplata cele sume podnosiocu zahteva. V. s. 2(1), s. 3(1), s. 20(1) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975.

³⁶ Spomenućemo da ovaj zakon ovlašćuje sud da spreči izigravanje pravila o primerenom izdržavanju koje bi ostavilac mogao da učini i pravnim poslovima za života učinjenim u periodu od šest godina pre smrti. V. s. 10. The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975.

podnosioca zahteva ili bilo koje druge osobe koje u okolnostima slučaja sud može smatrati relevantnim.³⁷

Zahtev može postaviti ostaviočev bračni drug, a od 2004. godine i njegov istopolni partner, koji se u momentu smrti nalazio u punovažnom braku, odnosno istopolnom partnerstvu sa ostaviocem, ali i bračni drug (istopolni partner) sudskim putem rastavljen od stola i postelje,³⁸ bračni drug (istopolni partner) iz rušljivog braka (istopolnog partnerstva) čiji brak (istopolno partnerstvo) nije poništen(o) pre smrti ostavioca, a naposljetku i savesni bračni drug (istopolni partner) koji je zaključio ništav brak (ništavo istopolno partnerstvo), osim ukoliko za života ostavioca brak (istopolno partnerstvo) nije razveden (nije prestalo) ili poništen(o) i ukoliko bračni drug, odnosno istopolni partner za života ostavioca nije sklopio novi brak ili novo građansko partnerstvo.³⁹ Zakon iz 1975. godine predviđa dva različita standarda u pogledu razumnog finansijskog obezbeđenja, u zavisnosti od toga ko se javlja u svojstvu podnosioca zahteva. Prema standardu „nadživelog bračnog druga ili istopolnog partnera“ koji se dakle, primenjuje samo u pogledu ovih kategorija lica, odgovarajuće finansijsko obezbeđenje podrazumeva svako finansijsko obezbeđenje koje bi bilo razumno da bračni drug, odnosno istopolni partner, primi u svim okolnostima slučaja, bez obzira da li je to obezbeđenje neophodno za izdržavanje ovih lica.⁴⁰ Spo-

³⁷ V. s. 3(1)(a-g) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975. V. šire o generalnim uputstvima koje sud ima uzeti u obzir prilikom procenjivanja razumnog obezbeđenja kod: Parry & Clark: op. cit., str. 164-169.

³⁸ Međutim, u skladu sa s. 15(1) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975., kao i prema The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu ove odredbe u pogledu bračnih drugova proširio i na istopolne građanske partnere - prilikom donošenja odluke o sudskoj separaciji braka, odnosno istopolnog građanskog partnerstva, ili bilo kada nakon donošenja ove odluke, sud može, ukoliko to smatra pravednim, a usled zahteva jednog od bračnih drugova (istopolnih partnera) doneti odluku da drugi bračni drug, odnosno drugi istopolni partner, neće imati pravo na postavljanje zahteva za izdržavanje iz zaostavštine u momentu smrti onog bračnog druga (istopolnog partnera), koji je tražio donošenje ovakve odluke.

³⁹ V. s. 1(1)(a), s. 25(4) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu svih gore spomenutih odredaba u pogledu bračnih drugova proširio i na istopolne građanske partnere.

⁴⁰ V. s. 1(2)(a) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu ove odredbe proširio i na istopolne građanske partnere. Pravna Komisija br. 61. je opravdala uvođenje ovog novog standarda time da bi pravo nadživelog bračnog druga u porodičnim stvarima trebalo da bude barem jednako onom pravu koje ima razvedeni bračni drug, a da sudsko ovlašćenje da naloži obezbeđenje za nadživelog bračnog druga treba biti jednako široko, koliko i ovlašćenje suda

menuti standard se primenjuje u pogledu svakog zahteva nadživelog bračnog druga (istopolnog partnera), uključujući i onog koji je savesno zaključio ništav brak (istopolno partnerstvo), ali ne i onog koji je sudskom odlukom bio separisan od ostavioca u momentu njegove smrti.⁴¹ Pored napred navedenih generalnih uputstava, postoje i određena konkretna uputstva, koja sud mora uzeti u obzir u slučaju podnošenja zahteva od strane nadživelog bračnog druga (istopolnog partnera): starost podnosioca zahteva i trajanje braka (istopolne partnerske zajednice), doprinos podnosioca zahteva blagostanju porodice ostavioca, uključujući i doprinos poput staranja o kući i porodici, kao i naposljetku iznos koji bi podnosilac zahteva mogao razumno očekivati, da je u danu ostaviočeve smrti, brak (istopolno partnerstvo), umesto što je prestao smrću ostavioca, prestao razvodom braka, odnosno odlukom o prestanku zajednice⁴² (poslednje navedeno uputstvo se ne pri-

da naloži finansijsko obezbeđenje usled razvoda braka. V. Parry & Clark: op. cit., str. 159.

⁴¹ Međutim, na osnovu s. 14. The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975., te na osnovu The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, sud može iskoristiti svoje diskreciono pravo da i u pogledu sudski separisanog bračnog druga (istopolnog partnera) – onda kada je sudska odluka o separaciji bila na snazi i rastavljenost je i dalje trajala u momentu smrti ostavioca - primeni standard nadživelog bračnog druga (istopolnog partnera), pod uslovom da je ostavilac umro u toku 12 meseci od odluke o sudskoj separaciji i ukoliko u momentu ostaviočeve smrti nije bila doneta odluka o dodeljivanju ili odbijanju obezbeđenja u brakorazvodnom postupku za takvog bračnog druga prema The Matrimonial Causes Act 1973., odnosno ukoliko nije bila doneta odluka o dodeljivanju ili odbijanju obezbeđenja za takvog građanskog partnera prema The Civil Partnership Act 2004., (Schedule 5, Part 1- Financial provision in connection with dissolution, nullity or separation).

⁴² Uvođenje uputstva imaginarnog razvoda je predloženo od strane Pravne komisije br. 61. da bi se sudu omogućilo da usvoji pristup sličan onom koji je usvojen u proceduri razvoda braka. Zakon iz 1975. godine ne zahteva od suda da ovo uputstvo tretira kao odlučujuće, već kao ono koje postavlja minimum ili maksimum iznosa za podnosioca zahteva. Glavna zamerka izneta u teoriji ovom uputstvu je da ono zanemaruje suštinsku razliku brakorazvodnog postupka i postupka za određivanje porodičnog iznosa, s obzirom na to da je u ovom poslednjem ostavilac preminuo, te se ne može govoriti o postojanju njegovih budućih potreba ili zarada o kojima bi se vodilo računa o brakorazvodnom postupku. Stoga, u slučaju *Re Bunning (1984) Ch. 480* sud je, iako je procenio da bi maksimalan iznos koji bi udovica primila u brakorazvodnom postupku iznosio 36 000 funti, istoj ipak dodelio 60 000 funti. Pravilo koje važi u brakorazvodnim postupcima, prema kojem je ponašanje bračnog druga tokom braka irelevantno u pogledu određivanja iznosa koji dodeljuje sud, takođe se primenjuje i u kontekstu postupaka pokrenutih od strane bračnog druga prema Zakonu iz 1975. godine, s tim što se ipak može pojaviti određeni, manji broj slučajeva, gde će odgovarajuće ponašanje podnosioca zahteva za sud biti relevantno, a usled kojeg podnosilac zahteva neće dobiti razumno finansijsko obezbeđenje, ili će ono predstavljati umanjeni iznos. Tako u slučaju *Re Snoek (1983)* ekstremno okrutno ponašanje žene

menjuje kada je sudska odluka o separaciji bila na snazi i rastavljenost je i dalje trajala u momentu smrti ostavioca, osim ukoliko sud ne iskoristi svoje diskreciono pravo da i u ovom slučaju primeni „standard nadživelog bračnog druga“).⁴³

Pravo na podnošenje zahteva ima i ostaviočev bivši bračni drug ili bivši istopolni partner, ukoliko nije stupio u novi brak ili nije zaključio novo registrovano partnerstvo.⁴⁴ Pod bivšim bračnim drugom ili bivšim istopolnim partnerom smatra se samo ono lice čiji je brak, odnosno registrovano partnerstvo bio razveden (prestalo) ili poništen(o) od strane sudova Engleske i Velsa. U pogledu zahteva ove kategorije lica sud primenjuje standard izdržavanja, prema kojem razumno finansijsko obezbeđenje podrazumeva svako finansijsko obezbeđenje, koje bi se smatralo razumnim u svim okolnostima slučaja za podnosioca zahteva da dobije na

prema njenom mužu tokom poslednjeg perioda njenog braka nije u potpunosti anuliralo njen doprinos dobrobiti porodice u ranijem periodu braka, ali je za sud bilo relevantno, te je on ženi dodelio skroman iznos od 5 000 funti iz zaostavštine muža koja je iznosila 40 000 funti. V. Parry & Clark: op. cit., str. 171-174.

⁴³ V. s. 3(2) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu ove odredbe proširio i na istopolne građanske partnere. U slučaju *Re Besterman (1984) Ch. 458* supruga je podnela zahtev za iznos koji joj se trebao dodeliti iz zaostavštine njenog supruga. Supružnici su bili u braku 18 godina, supruga je imala 66 godina i bila verna i vredna žena, a ostavilac joj je zaveštanjem ostavio pokretne stvari iz lične imovine i godišnji prihod od 3 500 funti doživotno, pri čemu je glavni naslednik bio Oksford Univerzitet koji je priznao da je dato obezbeđenje bilo neadekvatno za udovicu milionera, s obzirom da je neto vrednost zaostavštine iznosila preko 1 400 000 funti. Prvostepeni sud je rukovođen standardom izdržavanja odredio sumu od 238 000 funti, ali je Apelacioni sud povisio ovaj iznos na 378 000 funti, s obzirom na to da se razuman iznos morao meriti prema „standardu nadživelog bračnog druga“ (tj. razuman iznos sa suprugom u svim okolnostima), a ne standardom izdržavanja (tj. razuman iznos za izdržavanje supruge). Osim toga, suma koju je odredio prvostepeni sud nije bila slična onoj koju bi supruga mogla opravdano očekivati u slučaju imaginarnog razvoda braka, kao što nije uzimala u obzir ni potrebu supruge da se ublaže moguće neizvesnosti u budućnosti, poput lošeg zdravstvenog stanja. V. Parry & Clark: op. cit., str. 173.; V. i kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 369-370.

⁴⁴ Međutim, prilikom donošenja odluke o razvodu (prestanku) i poništaju braka, odnosno istopolnog građanskog partnerstva, ili bilo kada nakon donošenja ovih odluka, sud može, ukoliko to smatra pravednim, a usled zahteva jednog od bračnih drugova (istopolnih partnera) doneti odluku da drugi bračni drug, odnosno drugi istopolni partner, neće imati pravo na postavljanje zahteva za izdržavanje iz zaostavštine u momentu smrti onog bračnog druga (istopolnog partnera), koji je tražio donošenje ovakve odluke. V. s. 1(1)(b)., s. 15(1) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu ovih odredaba u pogledu bračnih drugova proširio i na istopolne građanske partnere.

ime svog izdržavanja,⁴⁵ s tim što sud ipak može odlučiti da u određenim situacijama primeni standard nadživelog bračnog druga (istopolnog partnera).⁴⁶ Sva prethodno spomenuta posebna uputstva u pogledu zahteva ostaviočevog bračnog druga (istopolnog partnera) primenjuju se i u pogledu bivšeg bračnog druga (istopolnog partnera), sem uputstva o imaginarnom razvodu, s tim što se i ono može primeniti, ukoliko sud odluči da primeni standard nadživelog bračnog druga.⁴⁷ Važnu stavku prilikom odlučivanja suda u pogledu zahteva bivšeg bračnog druga (istopolnog partnera) predstavljaće iznos koji im je dodeljen u samom brakorazvodnom postupku, odnosno u postupku prestanka građanskog partnerstva, te se u teoriji navodi da će postojati relativno mali broj slučajeva u kojima će podnosilac zahteva iz ove kategorije uspeti u svom zahtevu za izdržavanje iz zaostavštine.⁴⁸

U skladu sa rezultatima izveštaja Pravne Komisije br. 187. iz 1989. godine, u kojem se između ostalog preporučilo da vanbračne partnere različitog pola ne bi trebalo obezbediti prema pravilima zakonskog nasleđivanja, već da bi im trebalo pružiti obezbeđenje odgovarajućim po-

⁴⁵ V. s. 1(2)(b) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975

⁴⁶ Na osnovu s. 14. The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975., te na osnovu The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, sud može iskoristiti svoje diskreciono pravo da i u pogledu bivšeg bračnog druga (istopolnog partnera) primeni standard nadživelog bračnog druga (istopolnog partnera), pod uslovom da je ostavilac umro u toku 12 meseci od konačne odluke o razvodu (prestanku građanskog partnerstva) ili poništaju braka (građanskog partnerstva) i ukoliko u momentu ostaviočeve smrti nije bila doneta odluka o dodeljivanju ili odbijanju obezbeđenja u brakorazvodnom postupku za takvog bračnog druga prema The Matrimonial Causes Act 1973., odnosno ukoliko nije bila doneta odluka o dodeljivanju ili odbijanju obezbeđenja za takvog građanskog partnera prema The Civil Partnership Act 2004. (Schedule 5, Part 1 - Financial provision in connection with dissolution, nullity or separation).

⁴⁷ V. s. 3(2) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu ove odredbe proširio i na istopolne građanske partnere.

⁴⁸ Tako je na primer bilo u slučaju *Re Fullard (1982) Fam. 42.*, gde podnosilac zahteva – bivši bračni drug nije uspeo sa svojim zahtevom za dodeljivanje iznosa iz zaostavštine, zbog već dodeljenog joj iznosa u brakorazvodnom postupku. Međutim, to ne mora uvek biti pravilo. U slučaju *Re Farrou (1987) 1. F.L.R. 205.* nadživelim bivšem bračnom drugu su u okviru brakorazvodnog postupka dodeljene periodične isplate na ime izdržavanja, pri čemu je do smrti ostavioca koji nije sačinio zaveštanje, došlo u roku od nepunih godinu dana nakon toga, te je zbog kratkog vremenskog perioda u kojem je vršeno ovo periodično isplaćivanje, zahtev nadživelog bivšeg bračnog druga za dodeljivanje iznosa iz zaostavštine usvojen. U teoriji se navodi da će i u slučaju kada se radi o bivšim bračnim drugovima kao podnosiocima zahteva, sud smatrati irelevantnim ponašanje strana koje je dovelo do prekida braka, osim u manjem broju slučajeva gde bi ono bilo relevantno i prilikom određivanja finansijskog iznosa u brakorazvodnim parnicama. V. Parry & Clark: op. cit., str. 176-177.; V. i kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 347-348.

rodičnim iznosom, The Law Reform (Succession) Act iz 1995. godine je u odnosu na već postojeće kategorije lica koja su imala pravo na podnošenje zahteva za izdržavanje i prema Zakonu iz 1975. godine, dodao i kategoriju vanbračnih partnera, da bi The Civil Partnership Act iz 2004. godine primenu ove odredbe proširio i na istopolne partnere. Naime, ukoliko ostavilac umre na dan ili posle 01. 01. 1996. godine (kada je reč o vanbračnim partnerima različitog pola) ili nakon 2004. godine (kada je reč o istopolnim partnerima), zahtev za izdržavanje može podneti i bilo koje lice (koje nije lice iz prethodne dve spomenute kategorije), koje je živelo u zajedničkom domaćinstvu sa ostaviocem tokom celog perioda od dve godine koji je okončan neposredno pre smrti ostavioca, i to kao njegov muž ili žena, dakle kao njegov vanbračni partner različitog pola, ili kao njegov istopolni partner.⁴⁹ U pogledu zahteva ovih lica, primenjuje se standard izdržavanja, pri čemu posebna uputstva koja sud ima uzeti u obzir predstavljaju godine vanbračnog, odnosno istopolnog partnera i dužina perioda tokom kojeg je vanbračni (istopolni) partner živio kao bračni drug, odnosno istopolni partner ostavioca u zajedničkom domaćinstvu sa njim, kao i doprinos vanbračnog (istopolnog) partnera dobrobiti porodice ostavioca, uključujući i doprinos u vidu brige oko kuće i porodice.⁵⁰ Uslov „da je vanbračni partner živio kao muž ili žena ostavioca“ je unet po preporuci Pravne komisije, a koji je sličan definiciji vanbračnih partnera koji se koristi u The Fatal Accidents Act iz 1976. godine.⁵¹ U teoriji je svojevremeno izneto mišljenje da su pod navedenom kategorijom podrazumevani samo vanbračni partneri različitog pola, koje se zasnivalo na činjenici da to proizlazi i iz same formulacije „da su živeli kao muž i žena“, te su stoga, sve do izjednačenja pravnih dejstava registrovanih istopolnih zajednica sa brakom, do kojeg je došlo 2004. godine, istopolni partneri eventualno mogli isticati zahtev za izdržavanje iz zaostavštine ostavioca samo u okviru jedne druge

⁴⁹ V. s. 1(1)(ba) 1 (A) Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu ove odredbe u pogledu vanbračnih partnera različitog pola proširio i na istopolne partnere.

⁵⁰ V. Parry & Clark: op. cit., str. 177.

⁵¹ U teoriji se kao sporno pojavilo značenje spomenutog uslova. Tako je u slučaju *Re Watson* (1999) 1 F.L.R. 878. Neuberger J. izneo mišljenje da sredovečni par koji je živio zajedno, ali spavao u odvojenim sobama, ispunjava prethodno spomenuti uslov, te da dvogodišnji period zajedničkog života nije osporen kratkotrajnim periodom hospitalizacije ostavioca neposredno pred njegovu smrt, kao i da bi sud uvek trebao da se zapita da li se po mišljenju razumne osobe sa normalnim opažanjima može reći da dvoje ljudi žive kao muž i žena, pri čemu se prilikom razmatranja ovog pitanja ne sme ignorisati raznolika priroda bračnih odnosa. V. Parry & Clark: op. cit., str. 178.

kategorije podnosioca zahteva - ukoliko su neposredno pred smrt ostavioca bili u potpunosti ili delimično izdržavani od strane ostavioca.⁵²

Pravo na postavljanje zahteva pripada i krvnim srođnicima prave nishodne linije srođstva, dakle detetu ostavioca⁵³ (odnosno preciznije bilo kom potomku),⁵⁴ pod kojim se podrazumeva pre svega njegovo maloletno bračno, vanbračno ili usvojeno dete, ali i njegovo punoletno dete, u pogledu čijih zahteva se takođe primenjuje standard izdržavanja. Ukoliko se radi o maloletnom detetu, posebno uputstvo koje sud treba uzeti u obzir predstavlja način na koji je podnosilac zahteva stekao ili način na koji se može očekivati da bi on stekao obrazovanje ili obučavanje, što će takođe biti relevantno i u pogledu zahteva odraslog deteta, ukoliko ga je ostavioc izdržavao u procesu sticanja određenog obrazovanja ili profesionalne obuke,⁵⁵ pri čemu, treba uzeti u obzir i generalna uputstva, u smislu postojanja fizičke ili mentalne nesposobnosti punoletnog deteta za izdržavanje ili njegove ozbiljne hendikepiranosti u pogledu sposobnosti privređivanja, kao i u smislu eventualnih obaveza i odgovornosti ostavioca prema odraslom detetu, koji je primera radi, morao da napusti posao da bi se starao o ostaviocu tokom bolesti ili starosti.⁵⁶

Pravo na postavljanje zahteva ima i bilo koje lice (maloletno ili punoletno) koje nije dete ostavioca, dakle i pastorki kao tazbinski srođnici

⁵² Navedeno mišljenje se oslanja na slučaj *Fitzpatrick v. Stirling Housing Association (2001) 1. A.C.27.*, gde su članovi Gornjeg Doma jednoglasno smatrali da su reči „kao njegova... žena ili muž“ u *The Rent Act iz 1977.* godine bile polno određene, te da se nisu mogle primenjivati na istopolni odnos. *V. Parry & Clark: op. cit., str. 178.*

⁵³ V. s. 1(1)c *The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975*

⁵⁴ V. u tom smislu: *Caroline Sawyer: op. cit., str. 349.*

⁵⁵ V. s. 3(3) *The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975.* Za malo dete nisu potrebne posebne okolnosti da bi isto moglo podneti zahtev, zato što ono ima moralna i materijalna prava prema svojim roditeljima. Tako je u slučaju *Re Robinson (2001) W.T.L.R. 267.* ostavioc dva puta bio u braku i imao dvoje dece sa svojom prvom ženom, kao i jedno dete i pastorka iz braka sa drugom ženom. Nije ostavio zaveštanje, pa je njegova druga žena nasledila gotovo celu njegovu zaostavštinu. Odlučeno je da iznos za njegovu decu iz prvog braka zavisi prosto od njihovih potreba izdržavanja. *V. Parry & Clark: op. cit., str. 182.*

⁵⁶ U teoriji se navodi da će do usvajanja zahteva odrasle dece koja su u stanju da privređuju i samostalno se izdržavaju retko doći (*Re Coventry (1980) Ch. 461.*). Do usvajanja zahteva odrasle dece najčešće će doći u slučajevima kada je dete po sporazumu radilo za roditelja, u kom slučaju se smatra da postoji jasna moralna obaveza ostavioca prema ovakvom detetu (*Re Abram (1996) 2. F.L.R. 379.*); (*Re Pearce (1998) 2.F.L.R. 705.*); ili u slučajevima koji se odnose na izvor zaostavštine (kao što je slučaj *Re Espinosa v. Bourke (1999) 1.F.L.R. 747*) gde je majka ostavila svoju zaostavštinu ocu, očekujući da će istu potom naslediti dete, odnosno očekujući da će otac uraditi ono što je mislila da su njihove zajedničke namere, te gde se stoga takođe smatralo da postoji moralna obaveza prema detetu. *V. Parry & Clark: op. cit., str. 179-181.*

ostavioca, a koje je ostavilac u slučaju bilo kog njegovog braka ili registrovanog građanskog partnerstva u kojem se on nalazio, tretirao kao dete porodice u odnosu na taj brak, odnosno u odnosu na to registrovano partnerstvo,⁵⁷ u pogledu kojih zahteva će se primenjivati standard izdržavanja. Pored načina na koji je podnosilac zahteva stekao ili načina na koji se može očekivati da bi on stekao obrazovanje ili obučavanje, u pogledu ove kategorije lica postoje još tri posebna uputstva koje sud ima uzeti u obzir: da li je ostavilac preuzeo bilo kakvu obavezu u pogledu njihovog izdržavanja i ukoliko jeste, obim i osnov te obaveze, kao i vremenski period u toku kojeg je istu ispunjavao, da li je ostavilac prilikom preuzimanja i ispunjavanja ove obaveze znao da podnosilac zahteva nije njegovo rođeno dete, te naposljetku odgovornost bilo koje druge osobe da izdržava podnosioca zahteva.⁵⁸

Naposljetku, pravo na postavljanje zahteva ima i bilo koje lice, koje je neposredno pred smrt ostavioca bilo izdržavano od strane ostavioca u potpunosti ili delimično, pri čemu trajanje minimalnog perioda izdržavanja pre smrti ostavioca nije propisano. Ova kategorija nije ograničena na srodnike ostavioca, ili članove njegovog domaćinstva, već može da podrazumeva bilo koje lice, u odnosu na koje ostavilac nije imao zakonsku obavezu izdržavanja, pod uslovom da ne ulazi ni u jednu od prethodno navedenih kategorija potencijalnih podnosilaca zahteva.⁵⁹ Lice će se smatrati izdržanim samo ukoliko je ostavilac, izuzev u slučaju pune materijalne nadoknade, znatno doprinomio u novcu ili vrednosti koja

⁵⁷ V. s. 1(1)d The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975. V. i The Civil Partnership Act 2004., Schedule 4, Part 2. - Administration of Estates and Family Provision, koji je primenu ove odredbe proširio i na dete, koje je ostavilac tretirao kao dete porodice u odnosu na bilo koje registrovano građansko partnerstvo u kojem se nalazio. U teoriji se navodi da nije dovoljno da je ostavilac pokazivao samo naklonost, ljubaznost ili gostoljubivost prema pastorku, već da je izričito ili prećutno zauzeo poziciju roditelja sa svim pravima i obavezama koja proizlaze iz tog odnosa. V. Caroline Sawyer: op. cit., str. 351-352.

⁵⁸ V. s. 3(3)(a-c) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975. U slučaju *Re Callaghan (1985) Fam.1. at p. 6.* podnosilac zahteva imao je 35 godina kada se njegova majka udala za ostavioca. Ostavilac je podnosioca zahteva tretirao kao dete porodice u vezi sa ovim brakom, vršeći ulogu dede njegovoj deci, verujući mu u pogledu svoje imovine i finansijskih pitanja i oslanjajući se na njegovu brigu tokom njegove poslednje bolesti. Ostavilac je umro bez zaveštanja, što znači da podnosilac zahteva prema pravilima zakonskog nasleđivanja nije trebao ništa da nasledi iz zaostavštine vrednosti 31 000 funti. Sud je međutim podnosiocu zahteva dodelio odgovarajući iznos na ime izdržavanja u vrednosti od 15 000 funti, pogotovo što je imovina ostavioca izvedena od majke podnosioca zahteva (koja je umrla pre ostavioca), a koja je tu imovinu stekla poklonom od strane dede podnosioca zahteva sa očeve strane. V. Parry & Clark: op. cit., str. 183-184.

⁵⁹ V. s. 1(1)e The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975

se može izraziti u novcu, zadovoljenju razumnih potreba podnosioca zahteva.⁶⁰ U pogledu ove kategorije podnosilaca zahteva primenjuje se standard izdržavanja, a posebno uputstvo koje sud mora imati u vidu se odnosi na obim preuzete odgovornosti izdržavanja podnosioca zahteva od strane ostavioca, osnov njenog zasnivanja, kao i vremenski period njenog izvršavanja.⁶¹ Spomenućemo da je postojanje vanbračnih zajednica u najvećoj meri uticalo na uvođenje navedene kategorije podnosioca zahteva, koji su dakle pravo na izdržavanje mogli ostvarivati po ovom osnovu, sve do donošenja Zakona iz 1995. godine, kada su svrstani u posebnu kategoriju podnosilaca zahteva, te koji stoga, od tog momenta, ova svoja prava mogu ostvarivati pod drugačijim (gore navedenim) uslovima.⁶²

⁶⁰ V. s. 1(3) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975

⁶¹ V. s. 3(4) The Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975

⁶² U teoriji je izneto mišljenje da novo zakonsko rešenje iz 1995. godine, prema kojoj su vanbračni partneri svrstani u posebnu kategoriju podnosilaca zahteva, na mnogo bolji način omogućuje zaštitu vanbračnih partnera u slučaju smrti jednog od njih. Naime, u pravnoj teoriji su na račun Pravne Komisije br. 61. na čiji je predlog došlo do uvođenja zakonskog rešenja o kategoriji izdržavanih lica kao podnosilaca zahteva, svojevrmeno iznete ozbiljne kritike u smislu da je ona propustila da obrazloži kako bi trebalo rešiti problem interakcije finansijske zavisnosti i brige. Naime, ako se od podnosioca zahteva traži da je bio zavisn od ostavioca, onda onaj podnosilac zahteva koji je konstantno vodio brigu o ostaviocu, a pritom dobijao po vrednosti manje izdržavanje od ostavioca, neće moći ostvariti svoj zahtev. Posledice ovoga često su dovodile do rezultata koji su mnogi smatrali nepravilnim, jer on stavlja u bolji položaj one koji su „živeli na tuđi račun“, te čiji je doprinos bio manji od doprinosa ostavioca, naspram onih čiji je doprinos bio veći ili jednak doprinosu ostavioca, te čije je ponašanje povlačilo bolji moralni osnov prema zaostavštini ostavioca. Tako je u slučaju *Re Wilkinson (1978) Fam. 22.* ostaviteljica živela sa svojom sestrom, plaćala joj sve troškove domaćinstva, pri čemu je sestra obavljala deo poslova u domaćinstvu. Sud je uvažio zahtev sestre, s obzirom na to da je procenio da ona nije pružila punu materijalnu naknadu za smeštaj i hranu koju joj je obezbedila ostaviteljica, odnosno da je finansijska vrednost rada podnosioca zahteva oko kuće, bila manja od vrednosti smeštaja koji joj je obezbeđivala sestra kao ostaviteljica. Kasnije su sudovi počeli da zauzimaju drugačiji pristup povodom ovog spornog pitanja. Primer za to je slučaj *Bishop v. Plumley (1991) 1.W.L.R. 582.*, gde se radilo o zahtevu vanbračnog partnera iz vanbračne zajednice koja je trajala deset godina. Nadživeli vanbračni partner je od 1981. godine pružao negu i brigu obolelom vanbračnom partneru. Ostavilac nije izmenio svoje zaveštanje sastavljeno 1974. godine, kojim je svoju zaostavštinu ostavio sinu i kćerki. Na odluku suda prema kojoj zahtev vanbračnog partnera za izdržavanje iz zaostavštine nije usvojen, obrazložen time da je briga i nega koju je podnosilac zahteva pružio ostaviocu činila punu vrednost naknade za besplatan smeštaj koji je podnosiocu zahteva pružio ostavilac, podnosilac zahteva se žalio. Povodom ove žalbe, Apelacioni sud je zauzeo suprotan stav prema kojem nega, briga i pažnja podnosioca zahteva pružena ostaviocu, čak i kada je ona bila izuzetna, nije konstituisala punu vrednost naknade u ovim okolnostima, te da se ista ne može posmatrati odvojeno od međusobne ljubavi i podrške para koji je živio zajedno, što znači da je ista predstavljala deo njihovih uzajamnih odnosa u celini. V. opšir-

Zaključna razmatranja

Za razliku od evropsko-kontinentalnih prava, koja poznaju ustanovu nužnog dela kao neposredno ograničenje slobode zaveštanja, a u kojima se krug nužnih naslednika određuje na način koji podrazumeva redukovanje kruga zakonskih naslednika, što znači da nužni naslednik nikada ne može biti lice koje istovremeno ne ulazi u krug zakonskih naslednika, te u kojima i naslednopravne posledice odnosa srodstva, bračne i vanbračne veze prilikom ostvarivanja nužnih naslednih prava, ne isključivo, ali svakako u velikoj meri zavise od položaja koji konkretan srodnik, bračni ili vanbračni partner imaju prema pravilima zakonskog nasleđivanja, ovo nije slučaj u pravu Engleske, koje ne poznaje institut nužnog dela, već posredno ograničenje slobode zaveštanja, koje se ostvaruje u vidu ostvarivanja prava na izdržavanje iz zaostavštine. U ovom pravu, krug potencijalnih podnosilaca zahteva za izdržavanje iz zaostavštine ostavioca je širi od kruga zakonskih naslednika, s obzirom da u isti ne ulaze samo lica koja ulaze i u krug zakonskih naslednika, kao što su potomci - krvni i adoptivni, bračni drug, istopolni građanski partner, precima zaključno sa drugim stepenom srodstva, te svi potomci roditelja i deda i baba kao pobočni srodnici ostavioca, već se pravna relevantnost priznaje i nekim drugim činjenicama, koje nisu pravno relevantne kada je reč o zakonskom nasleđivanju, a to su činjenica bračne veze (registrovane istopolne zajednice) koja je prestala, činjenica faktičke vanbračne zajednice između partnera različitog ili istog pola, činjenica krvnog srodstva u stepenima koji ne predstavljaju osnov pozivanja na zakonsko nasleđivanje, kao i činjenica tazbinskog srodstva.

U slučaju kada bilo ko od spomenutih lica nije primio odgovarajuće novčano obezbeđenje iz zaostavštine ostavioca, visinu primerenog izdržavanja će u svakom konkretnom slučaju, za jednog ili više njih, odrediti sud, što istovremeno znači da između navedenih lica ne postoji nekakav redosled, odnosno prioritet u ostvarivanju ovog prava, niti unapred određen iznos koji im bi im na osnovu ovog njihovog prava pripadao, kao što je to slučaj sa nužnim naslednicima u evropsko-kontinentalnom sistemu prava, te se na osnovu prethodno navedenog ne može govoriti o postojanju prednosti jedne ili druge kategorije, odnosno konkretno, kada je reč o predmetu našeg interesovanja, o boljem ili lošijem položaju pojedinih srodnika ili bračnog druga, odnosno vanbračnog partnera u ostvarivanju ovih prava. Ono što bi se ipak moglo zaključiti

nije o kategoriji izdržavanih lica kod: Parry & Clark: op. cit., str. 184-189. V. i kod: Caroline Sawyer: op. cit., str. 352-358.

iz načina normiranja kruga lica, kao potencijalnih podnosilaca zahteva za izdržavanje iz zaostavštine ostavioca, kao i uslova pod kojima oni mogu ostvariti ovo pravo je da je u pravu Engleske na približno jednak način prisutno uvažavanje činjenice krvnog, tazbinskog i adoptivnog srodstva u pravoj nishodnoj liniji i bračne veze, odnosno heteroseksualne i istopolne vanbračne zajednice, te da činjenici srodstva u pravoj ushodnoj i pobočnoj liniji nije dat značaj kao prethodno navedenim činjenicama, imajući u vidu činjenicu da ove linije srodstva ne predstavljaju samostalan osnov za ostvarivanje prava na izdržavanje iz zaostavštine, ukoliko ovakvo srodstvo nije istovremeno bilo praćeno postojanjem izdržavanjem u određenom vremenskom periodu od strane ostavioca. Pritom, moglo bi se zaključiti da je pravo Engleske prilikom normiranja ostvarivanja prava na izdržavanje iz zaostavštine, u najvećoj meri nastojalo osigurati ostaviočevog bračnog druga, odnosno njegovog registrovanog istopolnog partnera, koji evidentno imaju povoljniji naslednopravni položaj od bilo koje druge kategorije podnosilaca ovakvih zahteva, pa čak i od potomaka ostavioca, uzimajući u obzir pre svega povoljniji tretman pod kojima mogu ostvariti pravo na izdržavanje iz zaostavštine, u smislu da oni razumno mogu očekivati više od ostalih (standard nadživelog bračnog druga/istopolnog partnera). Stoga, ono što može biti razumno obezbeđenje za ostala lica, za bračnog druga, odnosno istopolnog partnera iz registrovane zajednice, možda neće predstavljati razumno obezbeđenje, tako da oni prema tome, imaju bolje mogućnosti u pogledu ostvarivanja većeg iznosa izdržavanja iz zaostavštine.

I u situaciji kada se primenjuju pravila zakonskog nasleđivanja, dakle, kada se ne radi o ostvarivanju prava na izdržavanje iz zaostavštine, osnovne karakteristike odnosa srodstva, braka i vanbračne zajednice ogleđaju se u posebno jakom naslednopravnom položaju bračnog druga (registrovanog istopolnog partnera) u odnosu na naslednopravni položaj srodnika ostavioca, s obzirom na činjenicu da bračnom drugu (registrovanom istopolnom partneru) na nasleđe može konkurisati uži krug srodnika, koji obuhvata potomke ostavioca i njegove roditelje, kao i njihove potomke po pravu predstavljanja (i to samo ako se radi o punorodnim pobočnim srođnicima), uz isključenje svih ostalih srodnika ostavioca kao potencijalnih zakonskih naslednika iz mogućnosti pozivanja na nasleđivanje, kao i s obzirom na činjenicu da će (imajući u vidu izložena zakonska rešenja o visini pripadajućeg mu prava na zakonski legat) se on, čak i u slučaju prethodno spomenute konkurencije, praktično u najvećem broju slučajeva javiti kao jedini naslednik zaostavštine.

Međutim, prethodno navedene karakteristike odnosa srodstva, braka i vanbračne zajednice koje proizlaze iz pravila zakonskog nasleđivanja ne

moraju predstavljati pravilo. Naime, za razliku od evropsko-kontinentalnih prava u kojima ovo nikada ne može biti slučaj, u pravu Engleske, postojanje situacije kada ne postoji zaveštanje, a kada sud zaključi da pravila zakonskog nasleđivanja neće obezbediti razumno finansijsko obezbeđenje za konkretnog zakonskog naslednika kao podnosioca zahteva, odnosno da nepostojanje iznosa za podnosioca zahteva prema pravilima zakonskog nasleđivanja neće obezbediti razumno finansijsko obezbeđenje, jer isti ni ne ulazi u krug potencijalnih zakonskih naslednika, te kada usled toga dodeli nekom od spomenutih lica određeni iznos iz zaostavštine ostavioca, u velikoj meri može izmeniti naslednopravni položaj kako bračnog druga, odnosno njegovog registrovanog istopolnog partnera, tako i srodnika kao zakonskih naslednika. Dakle, naslednopravne posledice odnosa srodstva, braka i vanbračne zajednice u pravu Engleske, u slučaju zakonskog nasleđivanja, kada ima uslova i za primenu odredaba The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975. godine mogu biti drugačije od spomenutih naslednopravnih posledica odnosa analiziranih činjenica, koje postoje u slučaju kada nema uslova za primenu odredaba prethodno spomenutog zakona. Tako, spomenuto dejstvo činjenice, prema kojem visina zakonskog legata koji bračnom drugu (istopolnom partneru) ostavioca pripada na ime njegovih zakonskih naslednih prava može iscrpeti celu zaostavštinu i dovesti u pitanje mogućnost srodnika koji bračnom drugu (registrovanom istopolnom partneru) inače mogu konkurisati u zakonskim naslednim pravima, da ih zaista i ostvare, može biti ublaženo mogućnošću usvajanja zahteva za izdržavanje od strane ovakvih srodnika – bilo kog ostaviočevog potomka⁶³ (krvnog ili adoptivnog) ili roditelja, odnosno njihovih potomaka kao punorodnih pobočnih srodnika ostavioca, pri čemu poslednje navedeni srodnici ovaj zahtev mogu podneti samo po osnovu činjenice izdržavanja od strane ostavioca. Štaviše, naslednopravni položaj bračnog druga (registrovanog istopolnog partnera) kao zakonskog naslednika može biti u određenoj meri oslabljen i u slučaju zahteva za izdržavanje od strane lica koja bračnom drugu (registrovanom istopolnom partneru) uopšte ne mogu konkurisati prema pravilima zakonskog nasleđivanja, što će biti slučaj kada dođe do usvajanja zahteva pastoraka ostavioca,⁶⁴ ili eventualno zahteva bivšeg bračnog druga (bivšeg istopolnog partnera) koji nisu stupili u novi brak ili registrova-

⁶³ V. u ovom smislu slučaj *Re Robinson (2001) W.T.L.R. 267.*; naveden kod Parry & Clark: op. cit., str. 182.; kao i slučaj *Re Collins (1990) Fam.56.* naveden kod Caroline Sawyer: op. cit., str. 350.

⁶⁴ V. u ovom smislu slučaj *Re Callaghan (1985) Fam.*; naveden kod Parry & Clark: op. cit., str. 183-184.

no istopolno partnerstvo, ostalih srodnika, kako onih koji ulaze u krug potencijalnih zakonskih naslednika, tako i onih koji uopšte ne ulaze u ovaj krug, a po osnovu činjenice izdržavanja od strane ostavioca, kao i bilo kog drugog lica, takođe po osnovu činjenice izdržavanja od strane ostavioca. Na isti ovaj način i položaj bilo kojih srodnika ostavioca kao zakonskih naslednika koji su u konkretnom slučaju pozvani na nasleđivanje, može biti pogoršan usled usvajanja zahteva za izdržavanje od strane nekih drugih srodnika ostavioca koji ulaze u krug potencijalnih zakonskih naslednika daljih naslednih redova, svih po osnovu činjenice izdržavanja od strane ostavioca, ili u slučaju usvajanja zahteva za izdržavanje podnetih od strane lica koji srođnicima uopšte ne mogu konkurisati prema pravilima zakonskog nasleđivanja - pastoraka ostavioca, njegovog bivšeg bračnog druga (bivšeg istopolnog partnera), heteroseksualnog ili istopolnog vanbračnog partnera ostavioca, ostalih srodnika, koji ne ulaze u krug potencijalnih zakonskih naslednika, a po osnovu činjenice izdržavanja od strane ostavioca, kao i bilo kog drugog lica, takođe po osnovu činjenice izdržavanja od strane ostavioca.

Na osnovu svega iznetog, moglo bi se zaključiti da su u pravu Engleske naslednopravne posledice odnosa srodstva, braka i vanbračne zajednice u velikoj meri kompleksne. Složenost odnosa spomenutih osnova pozivanja na nasleđe proizlazi iz činjenice da se naslednopravne norme koje regulišu zakonsko nasleđivanje u ovom pravu ne mogu posmatrati izolovano od onih normi koje regulišu pravo na izdržavanje iz zaostavštine ostavioca, te da ove norme sa aspekta predmeta našeg istraživanja čine jednu nerazdvojnu celinu. Imajući u vidu odredbe zakona ove države, kojima se pravo na postavljanje zahteva za izdržavanje iz zaostavštine omogućuje ne samo u slučaju nepostojanja odgovarajućeg novčanog iznosa iz zaostavštine ostavioca po zaveštanju ostavioca, već i u slučaju nepostojanja ovakvog iznosa i po zakonskom nasleđivanju, te imajući u vidu široko postavljen krug lica kojima zakon omogućuje ovo pravo, može se pretpostaviti da naslednopravni položaj bračnog druga, odnosno njegovog registrovanog istopolnog partnera, te naslednopravni položaj srodnika, u velikom broju slučajeva neće ostati identičan onom položaju koji navedene kategorije naslednika inače imaju prema pravilima zakonskog nasleđivanja. Moglo bi se reći da je naslednopravni položaj bilo koje kategorije zakonskih naslednika u pravu Engleske u određenoj meri elastičan, usled čega se i naslednopravne posledice odnosa srodstva, braka i vanbračne zajednice ponekad mogu razlikovati od slučaja do slučaja, što se, čini se javlja kao direktna posledica težnje zakonodavstva Engleske ka prilagodljivosti što većem broju životnih naslednopravnih situacija.

*Jelena Vidić, LL.M., Assistant
Novi Sad Faculty of Law*

Inheritance law effects of kinship, marriage and cohabitation in the law of England

Abstract

One of the greatest problems that the creators of the new legal order in Europe are facing are the differences that are present between the Anglo-American Common Law legal system that has been developed in England and the European Continental Law system. These differences, on one hand, concern the concept itself and on the other hand specific normative solutions. Therefore, it is very important to compare the legislations that exist within certain legal systems in relation to the effect of kinship, marriage and cohabitation in formulating the rules of intestacy and forced heirship. This article being a subject of longterm legal research, firstly tackles the matter of the legal position of a spouse, unmarried partner or relatives as heirs of the deceased in the Law of England, i.e. specific effect that marriage, kinship and cohabitation as legal facts have on creation of intestacy and forced heirship rights in the legislation. A matter of further analysis will be the legal regulation of the above mentioned issue in the laws of the Continental legal system. Finally, there is a synthesis providing a comparison of analysed legal systems, implying the present differences, but also certain merging tendencies that exist between them.